

دفتر توسعه دانشکده پرستاری و مامائی

راهنمای تدوین طرح دوره / درس

مصوب ۱۴۰۱/۱۱/۳

این مجموعه توسط دفتر توسعه دانشکده پرستاری و مامایی تهیه شده است و در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۳ مصوب شده است.

برنامه ریزی فرایندی است مداوم، حساب شده، منطقی، جهت دار و دورنگر به منظور ارشاد و هدایت فعالیتهای جمعی برای رسیدن به هدفهای که جزء جدایی ناپذیر هر سازمان است و موجب سرعت بخشیدن به تحقق اهداف می شود.

برنامه ریزی درسی^۱ عبارت از سازماندهی یک سلسله فعالیتهای یاددهی، یادگیری، به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده ها و ارزشیابی میزان تحقق این تغییر است. طرح دوره، عبارت است از تقسیم محتوای یک ماده درسی در یک دوره معین به مراحل و گام های مناسب و مشخص بر اساس هدف و نتایج آموزش. طرح درس مجموعه فعالیت هایی است که مدرس از پیش برای رسیدن به یک یا چند هدف آموزشی در یک جلسه تدریس پیش بینی نموده است

به عنوان مثال طرح دوره درس فیزیولوژی در پرستاری که ۲ واحد نظری است از ۳۴ ساعت تدریس در ۱۷ جلسه تشکیل می شود و سایر مشخصات مانند پیش نیاز، اساتید هر جلسه و ... بیان می شود و در طرح درس فعالیت های هر جلسه که بر اساس آن استاد و دانشجو در هنگام تدریس با هدفی مشترک و مشخص به یک سو حرکت می کنند، را بیان می کند. آموزش براساس طرح درس به اساتید کمک میکند تا برنامه مشخص سرکلاس حاضر شوند، بایدهای آموزشی را بگویند، مطالب درسی را مناسبتر ارائه دهند، تعادلی مناسب میان مطالب درس و طول مدت دوره برقرار کنند، و دانشجویان بهتر و دقیقتر سنجش و ارزیابی نمایند.

اغلب استادان برنامه منظمی جهت تدریس تهیه نمی کنند، اما این بدان معنی نیست که قبلا درباره آن چه میخواهند آموزش دهند، فکر و یا برنامه ریزی نکرده اند. البته بدون نوشتن و تدوین طرح درس هم میتوان کلاس درس را اداره کرد، اما اگر مدرس میخواهد از کارایی موثر در فرآیند تدریس برخوردار باشد، به خوبی اهداف را مشخص کند، درس را معنادار، جالب و منطقی ارائه دهد و فراگیران درک روشنی از اطلاعات، مهارتها و یا مفاهیمی که باید طبق برنامه از آن درس بگیرند داشته باشند، باید طرح درس خود را به دقت تنظیم نماید.

طرح درس، بنیان و اساس تدریس موثر محسوب میشود و به منزله راهنمایی است برای استاد و فراگیر که به آنها نشان میدهد، کجا باید رفت و چطور باید به آنجا رسید.

¹ Curriculum planning

مفاهیم

یادگیری^۱: فرایند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا توان رفتاری که حاصل تجربه است
آموزش^۲: هرگونه فعالیت از پیش طرحریزی شده‌ای که هدف آن آسان کردن یادگیری در فراگیران
تدریس^۳: کوشش‌های بین فردی اساتید برای کمک به فراگیران جهت کسب دانش، فراگیری مهارت‌ها، نگرش و درک توانمندیهای خود.

طرح درس^۴: پیشبینی مجموعه فعالیت‌هایی است که مدرس از پیش برای رسیدن به یک یا چند هدف آموزشی در یک جلسه تدریس را تدارک می‌بیند.

طرح دوره^۵: طرح مستندی است که در آن مشخصات طراحی یک دوره به طور کامل ثبت می‌گردد.

انواع برنامه درسی

برنامه درسی رسمی یا آشکار^۶: دانش، ارزشها و مهارت‌هایی که در برنامه درسی مشخصاً بیان شده اند و انتظار می‌رود فراگیران آنها را یاد بگیرند.

برنامه درسی پنهان^۷: ارزشها و توقعاتی است که معمولاً در برنامه درسی رسمی پیشبینی نگردیده است اما دانشجویان این مفاهیم را در طی تجربیات آموزشی در دانشگاه فرا می‌گیرند. ارزش‌ها، تمایلات، خواسته‌ها و نگرش‌هایی که دانشجویان بر اثر گذراندن بخش وسیعی از اوقات خود در محیط آموزشی به دست می‌آورند.

برنامه درسی پوچ^۸: مجموعه موضوعها، مباحث و فرایندهایی که در برنامه درسی طراحی شده وجود دارند، اما در اجرا حذف می‌شوند.

¹ Learning

² Instruction

³ Teaching

⁴ Lesson plan

⁵ Course plan

⁶ Explicit Curriculum

⁷ Hidden Curriculum

⁸ Null Curriculum

نمونه طرح درس

اطلاعات کلی دوره:

عنوان دوره کارآموزی / کارورزی:	
نام بیمارستان / مرکز بالینی:	
نام بخش / گروه:	
مسئول دوره:	
مدرسين دوره:	
اطلاعات تماس مسئول دوره:	
طول دوره:	

توصیف کلی دوره (انتظار می‌رود مسئول اجرای برنامه، ضمن ارائه توضیحاتی کلی، دوره را در قالب یک یا دو بند، توصیف کند)

اهداف یا پیامدهای یادگیری مورد انتظار:

فعالیت‌های یاددهی - یادگیری متناظر با هر یک از پیامدهای یادگیری :

شرح وظایف فراگیران (کارآموزان/کارورزان در طی دوره بالینی)

روش‌های تدریس مورد استفاده در طول دوره:

نحوه ارزیابی کارآموزان/کارورزان:

■ نوع ارزیابی (تکوینی/تراکمی)	
■ روش ارزیابی دانشجو	
■ سهم ارزشیابی هر نوع/روش در نمره نهایی دانشجو	

منابع یادگیری:

برنامه زمانبندی دوره

راهنمای تدوین طرح درس (lesson plan)

برنامه درسی: برنامه درسی به محتوای رسمی و غیر رسمی، آموزشهای آشکار و پنهان اطلاق می‌گردد که به وسیله آنها فراگیر تحت هدایت موسسه آموزشی دانش لازم را به دست می‌آورد، مهارتها را کسب می‌کند، گرایشها و ارزشها را در خود تغییر می‌دهد.

تدوین طرح درس

طرح درس برای نخستین بار در سال ۱۹۱۸ توسط "فرانکلین بوبیت" مطرح شد و لزوم استفاده از سازماندهی در امر یاددهی - یادگیری مورد تأکید قرار گرفت. طرح درس به شکل امروزی آن، در سال ۱۹۵۰ به وسیله روان شناسان برجسته امر تعلیم و تربیت "بنجامین. اس. بلوم" شکل گرفت و در سال ۱۹۶۲ "رابرت گلیرز" نظرات تکمیلی خود را در راستای دیدگاههای بلوم مطرح کرد که تا به امروز نیز مدنظر برنامه ریزان و هدف گذاران آموزشی و دست اندرکاران امور آموزشی در سطح جهان بوده است.

آگاهی از چگونگی تدوین طرح دوره و درس نشانگر مهم برآزنده یک مدرس حرفه‌ای است.

طرح درس روزانه^۱

طرح درس روزانه شامل پیش بینی مجموعه فعالیت هایی است که مدرس از پیش برای رسیدن به یک یا چند هدف آموزشی در یک جلسه تدریس، تدارک می بیند. این پیش بینی باید به سوالات زیر پاسخ دهد:

- فراگیران چه چیزی باید یاد بگیرند؟
- چه روشهایی برای تدریس مورد استفاده قرار خواهد گرفت؟
- فراگیران چگونه ارزیابی خواهند شد (ابزار ارزیابی و نوع سؤالات)
- زمانی که فراگیران آموزش خواهند دید (برنامه زمانی) چقدر است؟
- عرصه آموزش کجاست؟ (مکانی که فراگیران در آن آموزش خواهند دید)
- مخاطب برنامه (فراگیران) چه کسانی هستند؟

¹ Daily lesson plan

مزایا و محاسن طرح درس:

- فعالیت های آموزشی را نظم دهد.
- باعث می شود عوامل اصلی جریان تدریس در نظر گرفته شود!
- باعث می شود که مدرس از روشها و فنون مناسب تدریس استفاده نماید .
- مشکلات احتمالی تدریس پیش بینی می شود.
- وظیفه مدرس و فراگیران رامشخص کند.
- توجه مدرس را به انتخاب روشهای مناسب آموزش جلب می نماید.
- ارزشیابی مدرس توسط مؤسسه آموزشی را آسان می نماید.
- ارزشیابی فراگیران توسط مدرس را آسان می کند.
- باعث می شود که مدرس و فراگیران با اعتماد بیشتری سرکلاس درس حاضر شوند.
- انتظار می رود در زمان تدریس و با توجه به طرح درس و اهداف تنظیم شده ، نیازهای آموزشی فراگیران مدنظر قرار گیرد و آموزش با رعایت اولویت بندی انجام شود.

تدوین طرح درس: رعایت مراحل و نکات زیر برای تدوین یک طرح درس خوب لازم و ضروری است:

- ۱- تحلیل و تنظیم اهداف آموزشی
- ۲- تحلیل و تعیین محتوا ، روش و وسیله کمک آموزشی
- ۳- تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

گام اول تدوین طرح درس : تحلیل و تنظیم اهداف آموزشی

هدفهای آموزشی، بیان کننده وضعیت مطلوب یادگیرنده در یک رویداد آموزشی هستند. هدفهای مفید و قابل وصول باید فراگیرمحور(مخاطب یادگیرنده) ، صریح و قابل فهم، قابل مشاهده و اندازه گیری و توصیفی از نتایج یادگیری باشند.

مراحل نگارش هدف های آموزشی:

۱- **تعیین هدف یا هدفهای کلی:** هدفهای کلی آموزشی اهدافی هستند که باید در پایان یک دوره آموزشی تحقق یابند. به عبارت دیگر هدفهای کلی آموزشی حاوی نتایجی هستند که مدرس انتظار دارد، در اثر آموزشی که به فراگیران می دهد و فعالیتهایی که آنها برای یادگیری به عمل می آورند عاید آنان گردد.

۲- **تبدیل اهداف کلی به اهداف میانی (رئوس مطالب):** هدف های میانی از هدفهای کلی سرچشمه می گیرند، اما نسبت به آنها محدودتر و مشخص تر، و نسبت به هدفهای عینی جامعیت و شمول بیشتری دارند. پس از تعیین و نوشتن موضوع درس، طراح باید عناوین فرعی موضوع درس را مشخص سازد، ترتیب و توالی مناسب عناوین فرعی همواره باید مورد توجه قرار گیرد.

مثال: اجزاء مختلف فرمولاسیون فراورده های دارویی ، آناتومی دستگاه تنفس

۳- **تبدیل هدفهای میانی به هدفهای عینی و قابل مشاهده (اهداف رفتاری):** هدفهای آموزشی عینی به آن دسته از هدفها گفته می شود که نوع رفتار و قابلیتایی را که انتظار داریم دانشجو پس از یک فعالیت آموزشی به آنها برسند، مشخص می کنند. اولین پیش نیاز برای نوشتن یک هدف عینی صراحت و قابل فهم بودن آن است، برای نوشتن هدفهای عینی باید از افعالی استفاده کرد که نتوان بیش از یک معنا از آنها استنباط کرد. تدریس باید با توجه به شرایط، ضوابط و امکانات متناسب با سطوح مختلف حیطه های یادگیری سپس براساس سلسله مراتب از آسان به مشکل و یا به صورت پیش نیاز و پس نیاز مرتب گردد. در هدفهای رفتاری عملکرد (رفتارمورد مشاهده)، شرایط و معیار دقیقاً باید مشخص شود. بعبارت دیگر مشخص کنیم که فراگیر از چه چیزهایی می تواند یا نمی تواند استفاده کند و یا در کجا و در چه زمانی باید مهارت لازم را کسب کند. مثلاً با استفاده از کتاب ، بدون استفاده از ماشین حساب ، در حضور جمع. منظور از معیار (درجه موفقیت) حد نصابی است که بر اساس آن رفتار ارزشیابی می شود. مثلاًسه مورد از چهار مورد ، در عرض دو دقیقه ، ۷۰٪صحت ، بدون غلط .

برای طرح هدفهای رفتاری رعایت چهار ویژگی مخاطب، فعل رفتاری، شرایط و معیار و درجه

موفقیت، ضروری می باشد.

طبقه بندی سطوح یادگیری: هدفهای رفتاری در طبقه های مختلف یادگیری قرار می گیرند و متناسب با پیچیدگی و ماهیت سطوح مختلفی را در بر می گیرند. دانشمندان تعلیم و تربیت هدفهای تربیتی را در سه حیطه تقسیم بندی کرده اند. تغییراتی که در اثر تعلیم و تربیت در ذهن ایجاد می شود ماهیت آن دانش و معلومات است در "حیطه شناختی" قرار داده اند. آنچه که به ارزشها ، نگرشها و احساسات مربوط می شود در "حیطه عاطفی" و آنچه که با مهارتهای حرکتی ارتباط پیدا می کند در "حیطه روانی - حرکتی" جای داده اند.

۱- **حیطه شناختی^۱**: بنجامین بلوم (۱۹۵۶) تفکر را به شش فرایند تقسیم می کند و معتقد است که فراگیران باید در یک سطح از سطوح فکری آن تبحر حاصل کنند تا بتوانند به سطح بعدی برسند. فرایندهای اساسی تفکر یا سطوح یادگیری در حیطه شناختی به ترتیب عبارتند از:

- **دانش^۲**: ساده ترین سطح شناخت بوده و شامل آن دسته از آموخته هاست که بیشتر با حافظه سروکار دارد. دانش شامل یادآوری (بازخوانی و بازشناسی) امور است. نمونه هدفهای رفتاری طبقه دانش عبارتند از: تعریف کند، نام ببرد، مشخص کند، فهرست کند، بیان کند و

- **درک/فهمیدن^۳**: عبارتست از توانایی فرد در پی بردن به معنی و مفهوم یک مطلب و بیان آن با استفاده از کلمات و جملات خود می باشد. نمونه هدفهای رفتاری طبقه فهمیدن عبارتند از: ترجمه کند، مثال بزند، حل کند، تمیز دهد، توضیح دهد، خلاصه کند، بازنویسی کند، شرح دهد و

- **کاربرد یا بکار بستن^۴**: در این سطح یادگیری عمق بیشتری نسبت به فهمیدن پیدا کرده و فراگیر توانایی به کار بستن قوانین، اصول و روشها را در موقعیت جدید و بدون این که به او راه حلی داده شود، را بدست می آورد. برای سنجش توانایی فراگیر در کاربرد باید او را در موقعیتی قرارداد که عیناً شبیه به آنچه در گذشته آموخته است نباشد. منظور این است که مسئله یا سؤال در سطح کاربرد باید:

الف- در قالب یک موقعیت فرضی طرح شود.

ب- از مواد و مطالبی ترکیب شده باشد که فراگیر در گذشته با آنها تماس نداشته است.

ج- از مسائلی باشد که فراگیر آنها را می شناسد، اما به شکلی است که وی قبلاً درباره آنها فکر نکرده است.

نمونه هدفهای رفتاری طبقه کاربرد عبارتند از: تغییر دهد، نمایش دهد، محاسبه کند، کشف کند، اندازه گیری کند، کنترل کند و

- **تجزیه و تحلیل^۵**: این سطح از یادگیری و تفکر بر توانایی فرد به تقسیم و شکستن مطالبی به اجزاء کوچکتر و تشکیل دهنده آن و همچنین درک روابط بین اجزاء و نحوه سازمان یافتن آن تاکید دارد. نمونه هدفهای رفتاری طبقه تجزیه عبارتند از: تفکیک کند، جدا کند، با نمودار نشان دهد و

¹ Cognitive

² Knowledge

³ Comprehension

⁴ Application

⁵ Analysis

- **ترکیب^۱:** عبارتست از توانایی درهم آمیختن و به هم پیوند زدن اجزاء به منظور ایجاد یک کل جدید می باشد. نتایج یادگیری در این سطح، ارائه راه حل های جالب و ابتکاری و خلاق می باشد. نمونه هدفهای رفتاری طبقه ترکیب عبارتنداز: طبقه بندی کند، نمودار تهیه کند، گروه بندی کند و...

- **ارزشیابی^۲:** شامل قضاوت درباره ارزشها، روشها، اطلاعات، ساخت ها وحتی شیوه های مواجهه با مسائل و مشکلات مختلف می باشد. یادگیری و تفکر در این سطح زمانی صورت می پذیرد که فراگیر کلیه سطوح قبلی را طی کرده و پشت سر گذاشته باشد. نمونه هدفهای رفتاری طبقه ارزشیابی عبارتنداز: مقایسه کند، نتیجه گیری کند، انتقاد کند، داوری کند و

- **۲- حیطه عاطفی^۳:** حیطه عاطفی شامل رفتار هایی است که به علایق، احساسات، ارزشها، نگرشها، اخلاقیات و عواطف مربوط می شود. حیطه عاطفی هم مانند هدفهای حیطه شناختی دارای طبقاتی است که از ساده به پیچیده تنظیم یافته است. این طبقات عبارتند از:

- **دریافت یا توجه^۴:** در این سطح منظور آن است که فرد نسبت به وجود پدیده ها و یا محرکات آگاه و حساس بوده و مایل به دریافت یا توجه به آنها باشد. نمونه هدفهای رفتاری طبقه دریافت عبارتنداز: می پرسد، انتخاب می کند ، بادقت گوش می دهد و

- **واکنش^۵:** در این طبقه از حیطه عاطفی ما با رفتارهایی سروکار داریم که فراتر از توجه صرف به پدیده موردنظر است. در اینجا فرد به اندازه کافی انگیزه دارد به طوری که نه تنها مایل به توجه کردن است، بلکه فعالانه توجه می کند. نمونه هدفهای رفتاری طبقه واکنش عبارتنداز: پاسخ می دهد، کمک می کند، موافقت می کند، بحث می کند، گزارش می دهد و

- **ارزش گذاری^۶:** رفتارهایی که در این طبقه قرار می گیرند از ثبات و پایداری کافی برخوردار است. به نحوی که به صورت خصلت ناشی از داشتن یک عقیده یا یک نگرش در می آید. نمونه هدفهای رفتاری این طبقه عبارتنداز: طرفداری می کند ، تغییر می دهد، اصلاح می کند، منظم می کند، تعدیل می کند و

- **تبلور ارزشها:** در این سطح ارزشهایی که پیش از آن در سلسله مراتب ارزشی فرد جایگاهی داشته اند به صورت نظامی که از ثبات درونی برخوردار است سازمان می یابد. درچنین وضعیتی رفتار فرد به جز در مواردی که وی مورد مخاطره قرار گیرد، تحت تاثیر عواطف و احساسات واقع نمی شود. بدین ترتیب فرد

¹ Synthesis

² Evaluation

³ Affective

⁴ receiving

⁵ Responding

⁶ Valuing

طبق ارزشهایی که درونی کرده است به شیوه ای باثبات عمل می کند. نمونه هدفهای رفتاری طبقه تبلور ارزشها عبارتند از: تحت نفوذ قرار می دهد، تجدیدنظر می کند، داوری می کند، قضاوت می کند و

۳- حیطه مهارتی یا روانی-حرکتی^۱: طبقات اصلی این طبقه بندی عبارت است از تقلید، اجرای مستقل^۲، دقت^۳، هماهنگی حرکات^۴ و عادی شدن^۵.

گام دوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

بخش دیگر طرح درس به توصیف **فرایند یاددهی- یادگیری** می پردازد. در این بخش مدرس باید چگونگی اجرای آزمون رفتار وروردی، ایجاد ارتباط و انگیزه سازی، روشهای تدریس مورد استفاده، دلایل انتخاب و مبانی نظری این روشها را توضیح داده و چگونگی مدل کلاسی و گروه آموزشی، وسایل و رسانه های مورد استفاده، نحوه جمع بندی مطالب، چگونگی ارزشیابی و نحوه ارائه فعالیتهای تکمیلی و تعیین تکلیف را توضیح دهید.

فرایند یاددهی- یادگیری

فرایند یاددهی- یادگیری از دو بخش فعالیت های یاددهی، پیامدهای یادگیری تشکیل شده است.

فعالیتهای یاددهی

منظور از فعالیتهای یاددهی، مجموعه فعالیتهایی است که اساتید و مربیان در هنگام ایفای نقش استادی، با بکارگیری روشهای فعال و تعاملی به منظور آموزش بهینه کارآموزان/کارورزان بر عهده دارند برای مثال: بحث در گروههای کوچک، آموزش مبتنی بر مورد، آموزش مبتنی بر مسأله، آموزش مبتنی بر تیم و روشهای خودآموزی و آموزش الکترونیکی و ... منظور از فعالیتهای یادگیری، مجموعه فعالیتهایی است که فراگیران کارآموزان/کارورزان به منظور ارتقای دانش و مهارت در هر یک از دوره ها، موظف به انجام آنها هستند. به عنوان مثال: شرکت فعال در راند^۶، ژورنال کلاب^۷، ارائه کنفرانسهای آموزشی^۸ و ارائه موارد بالینی...

¹ Psychomotor

² Independent performance

³ Accuracy

⁴ Coordination of actions

⁵ Normality

⁶ Round

⁷ Journal Club

⁸ Didactic Conferences

پیامدهای یادگیری

پیامدهای یادگیری، ترکیبی از دانش، نگرش، مهارتها و به طور کلی ویژگیهایی هستند که میخواهیم دانشجویان ما در انتهای دوره داشته باشند. پیامدهای یادگیری جملاتی هستند که بیانگر انتظاراتی است که در انتهای دوره از دانشجو داریم و به عبارت دیگر شامل مواردی است که دانشجو در انتهای دوره باید بداند، درک کند و قادر به انجام آن باشد. برای مثال دانشجوی کارشناسی ارشد ... در پایان دوره ... باید بتواند ضمن آگاهی بر ضوابط پژوهش اخلاقی، اصول مرتبط را در استفاده از منابع اطلاعاتی منتشر شده، منتشر نشده و الکترونیکی به کار ببرد.

مسلم است که اگر محتوا، روش و وسایل متناسب با هدفها انتخاب و تنظیم نشوند، حتی اگر هدفهای آموزشی دقیق و خوب تنظیم شده باشند فعالیتهای آموزشی هرگز فراگیران را به آنچه که باید برسند، هدایت نخواهد کرد.

- **روش تدریس:** روش تدریس استاد کلید یادگیری دانشجو است. روش تدریس با توجه به اهداف رفتاری و موضوع درس مفاهیم، اصول و قوانین هر علم، ارتباط با مسائل روز توانایی فراگیران، علاقه و نگرش آنها، انطباق با زمان آموزش و ... انتخاب می شود. مدرس به هنگام ارائه درس از یک روش به تنهایی استفاده نمی کند.

بلکه در جریان ارائه درس ترکیبی از آنها را به کار می برد. روشهای تدریس شامل: بحث گروهی، پرسش و پاسخ، طرح مسئله، آموزش گروهی، آموزش انفرادی، روش نمایش بالینی، روش شبیه سازی و مراکز مهارتی^۱، آموزش از طریق اینترنت^۲ و ... می باشد.

- **مواد و وسایل آموزشی:** وسایل آموزشی به کلیه تجهیزات و امکاناتی اطلاق می شود که می توانند در محیط آموزشی شرایطی را به وجود آورند که در آن شرایط، یادگیری سریعتر، آسانتر، بهتر، بادوامتر و موثرتر صورت بگیرد. انواع وسایل کمک آموزشی نور تاب و غیر نور تاب شامل: رسانه های نوشتاری، کامپیوتر، تخته، مولاژ، ماکت، پروژکتور اورهد، پروژکتور اسلاید، ویدئو پروژکتور و ... می باشد. به طور کلی عوامل مؤثر در انتخاب رسانه ها عبارتند از:

۱- نوع هدفهای آموزشی

۲- ویژگیهای مخاطبان

۳- روشها و فنون آموزشی

۴- قابلیت رسانه برای انتقال پیام مورد نظر

۵- جذابیت رسانه

¹ Skill Lab

² E-Learning

- ۶- کیفیت فنی هنری
- ۷- عملی بودن و سهولت کاربرد
- ۸- اقتصادی بودن.

گام سوم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

تعیین رفتار ورودی فراگیران و ارزشیابی تشخیصی: پس از نوشتن هدفهای رفتاری درس، رفتار ورودی فراگیران یا پیش نیازهای تحقق هدفهای رفتاری باید مشخص شوند. آزمون رفتار ورودی وسیله ای است که میزان آگاهی فراگیر را در رابطه با آنچه باید بیاموزد می سنجد. آزمون رفتار ورودی از پرسشهایی که مبتنی بر تواناییها و مهارتهای قبلی و پیش دانسته تشکیل شده است که پیش نیاز درس جدید هستند. در بیشتر موارد آزمون رفتار ورودی همان آزمون پیشرفت تحصیلی درس قبلی است. ولی اگر بین درس قبلی و درس جدید رابطه ای وجود نداشته باشد، مطالب آزمون رفتار ورودی از درسهای پیش نیاز قبلی خواهد بود.

- **آماده سازی:** آماده سازی فعالیتی است که مدرس از طریق آن سعی می کند ارتباط معنی دار بین تجربیات قبلی و انتظارات و نیازهای فراگیران با هدفهای آموزشی کلاس برقرار کند. مدرس پیش از آنکه مطلب اصلی را به فراگیران ارائه دهد باید ذهن و حواس آنها را برای آموختن درس جدید جلب نماید.
- **ارائه درس:** این قسمت اساس طرح درس را تشکیل می دهد و باید به کاملترین وجه تنظیم گردد. مدرس باید نوع فعالیتهای خود و فراگیران را در جریان تدریس ذکر کند. درس جدید باید بر پایه دانسته ها و تجارب قبلی دانش آموزان طراحی و ارائه گردد، بطوریکه ارتباط منطقی درس جدید با مرحله آماده سازی حفظ گردد. مطالب ارائه شده باید دارای پیوستگی و نظم منطقی باشد.
- **جمع بندی و نتیجه گیری:** برای تثبیت مطالب ارائه شده در ذهن فراگیران بهتر است درس ارائه شده خلاصه، جمع بندی و نتیجه گیری شود. این نتیجه گیری می تواند توسط خود فراگیران انجام شود و مدرس اظهار نظر نهایی را انجام دهد. جمع بندی به شیوه های مختلفی صورت می گیرد. مانند جمع بندی از طریق نوشتن در تابلو، پرسش از فراگیران، خلاصه کردن توسط فراگیران و...

فعالتهای تکمیلی (Supplemental activities): پس از تعیین هدف کلی هر جلسه، لازم است مدرس فعالیت های تکمیلی فراگیران را که برای تقویت یادگیری آنها لازم است و فرصت کافی برای انجام آنها در کلاس درس وجود ندارد پیش بینی نماید. پیش بینی این نوع فعالیتها و حتی امکانات و وسایل لازم برای انجام چنین تکالیفی باید دقیقاً مشخص شده باشد؛ مثلاً دقیقاً معین شود چه بخشی از چه کتابی مطالعه و یا تمرینهای چه بخشی از کتاب درسی حل شود یا چه گزارشی با توجه به چه امکاناتی باید تهیه و نوشته شود. چنانچه برای تکمیل درس تمرین لازم باشد باید نوع تمرین و چگونگی انجام آن در طرح درس مشخص گردد.

ارزشیابی: ارزشیابی تعیین میزان موفقیت و شایستگی یک برنامه، یک درس و ... در دستیابی به اهداف آن می باشد. با توجه به حیطة تعیین شده برای هر هدف نوع ارزشیابی و سوال (کوتاه پاسخ، جورکردنی، پاسخ شفاهی، صحیح و غلط، تشریحی، نتایج کار دانشجوی مانند گزارشات آزمایشگاهی، مصاحبه، **OSCE** کنفرانس و سمینار دانشجویی و...) تعیین می شود. آزمون‌ها بر اساس اهداف می‌توانند به صورت آزمون ورودی (آگاهی از سطح آمادگی فراگیران) مرحله‌ای یا تکوینی (در فرایند تدریس با هدف شناسایی قوت و ضعف فراگیران) و آزمون پایانی یا تراکمی (پایان یک دوره یا مقطع آموزشی با هدف قضاوت در مورد تسلط فراگیران) برگزار گردد.

روشهای ارزیابی

ارزیابی فراگیران، کارآموزان/کارورزان به صورت تکوینی (در طول دوره آموزش بالینی و با هدف ارائه بازخورد به فراگیر و اصلاح عملکرد انجام می شود که ممکن است سهمی از نمره نهایی به آن اختصاص داده شود و در ارزیابی پایانی دانشجو تأثیرگذار باشد) و پایانی (در پایان دوره آموزشی به منظور تصمیم گیری و قضاوت در خصوص میزان یادگیری فراگیر انجام می شود) و با استفاده از ترکیبی از روشهای ارزیابی صورت میپذیرد: (انتخاب روشهای ارزیابی بر اساس ترجیح و اجماع نظر اساتید و مربیان هر دوره تعیین می شود).

۱- **ارزیابی دانش نظری** با استفاده از انواع آزمونهای کتبی اعم از تشریحی، صحیح و غلط، چند گزینه ای، جورکردنی، استدلال محور و...

توجه: سهم ارزیابی نظری در دوره کارآموزی نباید بیش از ۲۲ درصد نمره نهایی ارزیابی کارآموزان را به خود اختصاص دهد.

۲- **ارزیابی عملکردی**^۱ در محیط های شبیه سازی شده برای مثال با استفاده از آزمون بالینی ساختارمند عینی^۲ به عنوان یکی از مصادیق بارز آزمون های ویژه عملکرد

۳- **ارزیابی در محیط واقعی**^۳ با ذکر فعالیتهایی که کارآموزان/کارورزان به طور مستقل و یا با راهنمایی استاد در محیط های کار واقعی انجام میدهند. نظیر انجام پروسیجرهای مختلف و با استفاده از انواع روشهای ارزشیابی در محیط کار مانند:

● ارزشیابی 360 درجه^۴

¹ Performance Based Assessment

² Objective Structured Clinical Examination (*OSCE*)

³ Workplace Based Assessment

⁴ Multi Source Feedback (MSF)

• بررسی پورت فولیو^۱ و لاگ بوک^۲ • استفاده از چکلیست^۳

در پایان هر دوره بالینی توسط عضو هیأت علمی مربوطه، در خصوص ابعاد مختلف توانمندیهای مورد انتظار دانشجوی به صورت کلی، انجام میشود. در این روش، عملکرد فراگیر بر اساس شاخصهای مشخص و شفاف با استفاده از یک مقیاس درجه بندی، در هر یک از حوزه های توانمندی، مورد ارزیابی قرار گرفته و به او امتیاز داده میشود.

مشاهده مستقیم مهارتهای بالینی^۴: روشی از ارزیابی است که برای ارزیابی مهارتهای عملی (پروسیجرها) طراحی شده است. در این روش فراگیر در حین انجام پروسیجر، توسط استاد مورد مشاهده قرار میگیرد و عملکرد وی بر اساس یک چک لیست ساختارمند، ارزیابی میشود. با این روش، بعد از هر بار انجام آزمون، نقاط قوت و ضعف فراگیر شناسایی شده و بازخورد داده می شود.

ارزیابی دقیق بالینی^۵: در این نوع آزمون، یکی از اعضای هیات علمی، فراگیر را در مواجهه با بیمار مشاهده میکند و سپس با استفاده از مقیاس درجه بندی به هر کدام از توانمندی های فراگیر، در فرمی که به همین منظور تهیه شده است، نمره میدهد. در این نوع آزمون انتظار می رود عملکرد فراگیر در طول ترم در چند مواجهه و با استفاده از ارزیابان متفاوت، ارزیابی شود.

روشهایی مشاهده مستقیم مهارتهای بالینی^۶، ارزیابی دقیق بالینی^۷ و... با هدف ارزیابی در طول دوره (ارزیابی تکوینی) به کار می روند.

خود ارزیابی^۸ طرح درس: این قسمت بعد از اتمام تدریس و برای پی بردن به نقاط قوت و ضعف آن انجام می گیرد و مدرس به ارزیابی و تحلیل فرایند تدریس می پردازد و نتایج آن را برای بهبود بخشیدن در مراحل بعدی مورد استفاده قرار می دهد .

¹ Portfolio

² Logbook

³ Global rating form

⁴ Direct Observation of Procedural Skills

⁵ Mini Clinical Evaluation Exercise

⁶ Direct Observation of Procedural Skills

⁷ Mini Clinical Evaluation Exercise

⁸ Self-evaluation

ارزیابی طرح درس

پس از تکمیل فرم طرح درس توسط اساتید و مربیان هر گروه، ابتدا توسط مدیرگروه بررسی شده و در صورت تایید به مرکز مطالعات (EDC) ارسال می گردد. پس از بررسی توسط مرکز مطالعات در صورتی که مورد تایید باشد علاوه بر اینکه در سایت قرار می گیرد، یک نسخه از آن برای معاون آموزشی بیمارستان و دفتر توسعه آموزش بیمارستان (EDO) نیز ارسال خواهد شد.

چک لیست ارزیابی طرح دوره بالینی

گروه	رشته، مقطع	نام درس	آیتم	معیارهای ارزیابی	چگونگی بررسی طرح دوره با توجه به معیارها		
					قابل قبول	نیازمند اصلاح	توضیحات در خصوص موارد نیازمند اصلاح
			اطلاعات دوره	به اطلاعات کلی دوره اشاره شده است.			
			توصیف کلی دوره	دوره بطور مختصر معرفی شده است.			
			پیامدهای یادگیری مورد انتظار	پیامدهای یادگیری مورد انتظار، بطور صحیح درج شده اند.			
			فعالیت‌های یاددهی -یادگیری متناسب با هر یک از پیامدهای یادگیری	برای هر کدام از پیامدهای یادگیری مورد انتظار، فعالیت‌های یاددهی یادگیری متناسب با آنها، تعریف شده است.			
			سیاستها و ضوابط دوره	کلیه قوانین دوره همچنین شرح وظایف کارآموزان/ کارورزان، قید شده است.			
			نحوه ارزیابی دانشجو	نحوه ارزیابی دانشجو مشخص شده است.			
			منابع	منابع درسی، معرفی شده اند			
			برنامه زمانبندی هفتگی	جدول مربوط به برنامه زمانبندی هفتگی به درستی تکمیل شده است.			